УДК 37.091.31-059.2

К.А. Колеснік, м.Вінниця, Україна / KolesnikK.A., Vinnitsa, Ukraine
katrinkolesnik1@gmail.com

ГРУПОВА ДІЯЛЬНІСТЬ: ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. *Результатом реалізації сучасної моделі освіти є особистість з гнучким розумом, зі швидкою реакцією на все нове, зі сталими орієнтувальними навичками та творчими здібностями, здатністю працювати в групі. Адже сьогодні в умовах прискорення науково-технічного прогресу, надлишку інформації підвищується роль комунікативних здібностей окремого індивіда, його здатності працювати в команді. У сучасних педагогічних і психологічних дослідженнях наголошується потенціал групової діяльності. Науковці стверджують, що для психічного розвитку дошкільника важливе значення має ігрова, трудова й навчальна діяльності, які передбачають передусім групову форму організації.*

У статті розкриваються різні підходи до визначення сутності понять: «група», «діяльність», «спільна діяльність», «групова діяльність», їх ролі у процесі навчання та виховання дітей дошкільного віку. На основі аналізу стану розробленості цієї проблеми в науковій теорії уточнено сутність поняття «групова діяльність», розкрито основні характеристики, ознаки та умови організації групової діяльності. Показано вплив групової (спільної) діяльності на подальший розвиток особистості.

Ключові слова: *група, діяльність, спільна діяльність, групова навчальна діяльність, групова діяльність, дошкільний вік.*

Annotation.*The result of modern education is a person with a flexible mind, with a quick response to everything new, with orientation skills and creative abilities, ability to work in a group. Today, in the conditions of accelerating scientific and technological progress, excessive information increases the role of communicative abilities of an individual, his ability to work in a team. In modern pedagogical and psychological studies, the potential of group activity is emphasized. Scientists argue that for the mental development of preschoolers, play, labor and educational activities, which primarily include the group form of organization, are important.*

The article reveals different approaches to the definition of the essence of the concepts of "group", "activity", "joint activity", "group activity", their role in teaching and upbringing children of preschool age. On the basis of the analysis of the state of development of this problem in scientific theory, the essence of the concept of "group activity" was clarified, the main characteristics, characteristics and conditions of organization of group activity were revealed. The influence of group (joint) activity on the further development of personality is shown.

Key words: *group, activity, joint activity, group educational activity, group activity, preschool age.*

Постановка проблеми. Дошкільний вік – найбільш продуктивний період розвитку особистості дитини. Саме в цей період відбувається збагачення й упорядкування досвіду дошкільника, усвідомлення себе в соціумі, колективі; бурхливо розвиваються провідні психічні процеси, зокрема, увага й пам’ять.

Результатом реалізації сучасної моделі освіти є особистість з гнучким розумом, зі швидкою реакцією на все нове, зі сталими орієнтувальними навичками та творчими здібностями, здатністю працювати в групі. Адже в умовах прискорення науково-технічного прогресу, надлишку інформації підвищується роль комунікативних здібностей окремого індивіда, його здатності працювати в команді. В сучасних педагогічних і психологічних дослідженнях наголошується на потенціалі групової діяльності. Науковці стверджують, що для психічного розвитку дошкільника важливе значення має ігрова, трудова й навчальна діяльності, які передбачають передусім групову форму організації.

Аналіз попередніх досліджень. Питання визначення поняття «групова діяльність» є предметом обговорення науковців різних галузей науки, таких як психологія, педагогіка та філософія, оскільки паралельно з поняттям «групова діяльність» вчені використовують термін «спільна діяльність». Більшість вітчизняних авторів (В. Абраменкова, Г. Андреєва, М. Корнєв та ін.) у своїх дослідженнях спільну діяльність членів групи розглядають як важливий фактор функціонування і розвитку групи. В роботах педагогів М. Виноградової, О. Пометун групова діяльність є компонентом формування самооцінки, гуманності, взаємодопомоги та доброзичливості.

Мета статті - проаналізувати основні педагогічні підходи до визначення сутності поняття «групова діяльність» у науковій літературі.

© К.А. Колеснік, 2018

Виклад основного матеріалу. Мета і зміст навчання більш успішно досягаються за допомогою варіювання різних організаційних форм навчання (індивідуальних, групових тощо). Це пояснюється специфікою розвитку старших дошкільників, зокрема сприйнятливістю до особистісного досвіду інших – їхнього творчого пошуку емоційних оцінок.

Розглянемо, як трактуються поняття «група», «діяльність», «групова діяльність» у наукових психолого-педагогічних джерелах.

У науковій літературі наявні різні позиції щодо тлумачення поняття «діяльність». Так, психологічні словники трактують поняття «діяльність» як динамічну систему взаємодій суб'єкта зі світом, у процесі яких відбувається виникнення і втілення в об'єкті психічного образу і реалізація опосередкованих ним відносин суб'єкта у предметній дійсності [12, с.101].

З педагогічної точки зору, діяльність – це спосіб буття людини у світі, здатність її вносити у дійсність зміни. Провідними компонентами діяльності є такі: суб'єкт з його потребами; мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямовано діяльність; засіб реалізації мети; результат діяльності. Загальним засобом діяльності є сукупність знарядь праці, створених людьми, техніка і технологія. Універсальним предметом діяльності є природа й суспільство, а її загальним наслідком – олюднена природа [2, с. 98].

За О. Леонтьєвим, діяльність – форма активності. Активність спонукається потребою, тобто станом потреби у визначених умовах нормального функціонування індивіда [12, с.102]. На думку вченого, діяльність складається з рівнів окремих (особливих) видів діяльності, рівня дій, рівня операцій і рівня психофізіологічних функцій. Генетично первинною є зовнішня, предметна діяльність, освоєння якої зумовлює появу внутрішньої, психічної діяльності. В аналізі поняття діяльності виокремлюють два аспекти:

1) мотиваційний, за якого складовими одиницями діяльності розглядають потреби, цілі, мотиви, предмет і засоби діяльності;

2) операційний, за якого її елементами є дії і операції.

Як зазначає психолог та філософ С. Рубінштейн, діяльність окреслюється своїм об’єктом, але не прямо через її «внутрішні» закономірності. Успіх діяльності суб’єкта залежить від трьох компонентів: знань, умінь і мотивації [12, с. 102].

Провідною характеристикою діяльності, на думку С. Рубінштейна, О. Леонтьєва, В. Давидова та інших, є предметність, яка з самого початку спрямована на предмет, ним визначається, а згодом опосередковується й регулюється його образом як суб’єктивним продуктом. У своїй розвинутій формі предметність властива тільки людській діяльності. Другою важливою характеристикою діяльності є суб’єктність, що виявляється в залежності психічного образу від минулого досвіду, потреб, цілей, мотивів, установок, які визначають її спрямованість і вибірковість.

Діяльність – одна з основних категорій психологічної науки. Предметом психології є саме цілісна діяльність суб'єкта у різних формах та видах, у її філогенетичному, історичному та онтогенетичному розвитку. Діяльність включає дії та операції як складові одиниці, що співвідносяться з потребами, мотивами, цілями [1, с. 45].

У психології виокремлюють три провідні види людської діяльності:

- гру,
- навчання,
- працю.

Ці види визначаються своїми мотивами, цілями та засобами. У грі дитину вабить саме її процес, домінуючим значенням є «виконання» певних ігрових ролей. Головною метою навчання є засвоєння знань, навичок та вмінь, підготовка до трудової діяльності. А праця пов'язана з свідомою діяльністю людини, яка спрямована на створення матеріальних та духовних цінностей. У всіх цих видах діяльності важливу роль відіграє спілкування між людьми, перебування у певному колективі.

Діяльність дитини - необхідна умова її повноцінного психічного розвитку, яка забезпечує розвиток психічних якостей, вдосконалення пізнавальних процесів, розширення форм пізнання дійсності та власного засвоєння досвіду людства. Ускладнення дитячої діяльності і поступова зміна її видів створюють нові умови для прогресу в розвитку дитини.

Академік А. Богуш зазначає, що життєдіяльність особистості в дошкільному дитинстві проходить у взаємодії провідної з такими видами діяльності дітей:

- продуктивні (трудова, побутова, конструктивна);
- пізнавальні (навчальна, логіко-математична, навчально-мовленнєва, комунікативна, мовленнєво-комунікативна);
- художні (образотворча, художньо-продуктивна, художньо-мовленнєва, творчо-естетична, мовленнєво-творча, театральна);

- ігрові (театрально-ігрова, навчально-ігрова, креативно-ігрова, мовленнєво-ігрова);
- музичні (музична, музично-мовленнєва, музично-ігрова, музично-драматична) [10, с. 8].

Усвідомлення особливостей діяльності може, в методологічному розумінні, виступати як особливий діяльнісний підхід, що долає колізію об'єктивного та суб'єктивного, ідеального та матеріального, характеризується цільовими програмами функціонування. Вчення про діяльність як актуалізацію можливого було закладено Аристотелем [11, с. 164]. Розглянемо поняття «група» для розкриття сутності поняття «групова діяльність».

Група – визначена розміром спільність людей, які виокремлюються із соціального цілого за певними ознаками: характером діяльності, соціальною або класовою приналежністю, структурою, композицією, рівнем розвитку. У психології групу розуміють як «об'єднання людей, створене на основі певної спільної для них ознаки, яка виявляється в їхній сумісній діяльності, зокрема у спілкуванні» [9, с. 91].

Психологічні словники трактують поняття «група» як обмежену розміром спільність людей, що виділяється або яку виділяють із соціального цілого за певних ознак: характеру діяльності, соціальної або класової приналежності, структури, композиції, рівня розвитку, тощо [12, с. 81].

Найбільш поширені класифікації груп:

1) за розміром: групи великі, малі, мікрогрупи (діади, тріади);
2) за суспільним статусом: групи формальні (офіційні) та неформальні (неофіційні);
3) за безпосередністю взаємозв'язків: групи реальні (контакті) та умовні;
4) за рівнем розвитку:
   а) групи низького рівня розвитку: асоціації, корпорації, групи дифузійні;
   б) групи високого рівня розвитку – колективи;
5) за значимістю: групи референтні та групи членства [12, с. 81].

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні зазначено, що група – це об'єднання, яке виникає на основі особистих симпатій, емоційних взаємин між її членами. Групу гуртують спільні цінності, щирість та відвертість стосунків, довіра, певні поведінкові норми; прихильне ставлення один до одного. Зміст освітньої лінії «Дитина в соціумі» передбачає формування у дітей навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим.

Завдяки спілкуванню з однолітками, дорослими в дитини з'являються інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з дітьми, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає уміння узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства. Тож, у Базовому компоненті дошкільної освіти, акцентується увага на важливості групових форм та цінностей. Поряд з поняттям «групова діяльність» науковці вживають термін «спільна діяльність», який є синонімічним.

Спільна діяльність членів групи більшістю вітчизняних авторів розглядається як важливий фактор функціонування і розвитку групи (Г. Андреєва, В. Абраменкова, М. Корнєв та ін.). Цими психологічними характеристиками сучасної діяльності визначаються властивості й особливості групи [7, с. 516].

Спільна діяльність може бути взаємозалежною і взаємопов'язаною. Взаємопов'язана діяльність – це діяльність, за якої дії одного учасника підпорядковані діями інших членів групи, між членами групи існують тісні взаємини та поняття «ми».

При спільній діяльності всі члени групи, діючи індивідуально, роблять свій внесок для досягнення спільної мети, при цьому враховуються індивідуальні особливості інших учасників групи, уміння чути та підкорятися загальним вимогам; спільна діяльність характеризується взаємною повагою і відповідальністю.

С. Максименко та В. Соловієнко зазначають, що об'єднання людей у реальні групи можуть ґрунтуватися на спільності їхньої діяльності, зумовленої єдністю потреб, інтересів, прагненням досягти якихось значущих результатів. У соціології та соціальній психології спільна діяльність людей в малих групах отримала назву групової діяльності. На думку Х. Лійметса, «групову діяльність характеризує безпосередня взаємодія між дітьми, їх спільна узгоджена діяльність... » [5, с. 13].

В. Котов описує групову діяльність як спосіб організації спільних зусиль дітей за рішенням поставленого на занятті навчально-пізнавального завдання у складі групи [3, с. 37]. П. Підкасистий, у свою чергу, визначає низку таких ознак групової діяльності дітей:

- поділ дітей на групи для вирішення конкретних навчальних завдань;
- кожна група отримує певне завдання (однакове або диференційоване) і виконує його спільно під безпосереднім керівництвом лідера групи або педагога;
- завдання у групі виконуються таким чином, який дозволяє враховувати й оцінювати індивідуальний внесок кожного члена групи;

– склад групи непостійний, він добирається з урахуванням того, щоб з максимальною ефективністю для колективу могли реалізуватися навчальні можливості кожного члена групи.

Групова діяльність – складний багатогранний феномен, компоненти якого утворюють певну структуру, яка формується у взаємодії суспільних й індивідуальних компонентів під впливом специфічних механізмів внутрішньо групової інтеграції [8, с. 37].

Основними характеристиками групової діяльності В. Москаленком визначено:

– присутність її учасників в одному просторі й часі, що дозволяє спілкуватися, обмінюватися діями, інформацією;

– наявність єдиної мети – передбачуваного результату, що відповідає загальним інтересам і сприяє реалізації потреб кожного з учасників групового процесу;

– розподіл функцій і ролей між учасниками спільної діяльності, який зумовлено безпосередньо характером самої діяльності та необхідністю цілеспрямованого управління її активністю [7, с. 516].

О. Кононко наголошує, що під час групової діяльності у старших дошкільників активізується й підвищується результативність навчання, формується позитивне ставлення до оточуючих, уміння відстоювати власні погляди, самостійність, упевненість у власних силах тощо.

Для успішної та ефективної групової діяльності необхідні певні попередні умови. По-перше, слід орієнтуватися на потреби, здібності, інтереси дошкільників та формувати позитивний клімат у групі. По-друге, встановлення певних психологічних стосунків між його членами. По-третє, кожен член групи має відчувати себе впевнено та комфортно. Такі умови потрібно створювати разом із дітьми старшого дошкільного віку: чим активніше вони братимуть участь у вдосконаленні групи, тим інтенсивніше здійснюватиметься процес їхнього власного самовдосконалення, самовираження, самовиховання.

А. Сіренко у дисертаційному дослідженні визначає групову діяльність як процес організації пізнавальної колективної діяльності дітей, у ході якої розподіляються функції та будується позитивний взаємозв'язок, здійснюється взаємодія, що вимагає відповідальності від кожного учасника групи. На думку І. Кокарєвої, навчальна діяльність дітей базується на прийомах ділової співпраці, забезпеченні спеціального добору дітей у групи, актуалізації активності кожної дитини, поєднанні усіх форми навчальної діяльності дітей на занятті.

О. Ярошенко, досліджуючи групову навчальну діяльність, наголошує на її застосуванні на всіх етапах процесу навчання. Однак на етапі первинного сприймання нового матеріалу, щоб досягти належного рівня групової діяльності, необхідно дотримуватися умов, за яких усі діти матимуть середній та високий рівень навчально-пізнавальних можливостей, вміють працювати самостійно та проявляють високу працездатність.

З огляду на проведений дефінітивний аналіз поняття «групова діяльність», її характерними ознаками ми виокремлюємо:

– єдину мету і спільну мотивацію дій;

– інтеграцію індивідуальних дій у спільну діяльність, що забезпечує малій групі статус групового об'єкта навчання;

– спільне прагнення досягти успіху в навчанні;

– самоуправління й саморегуляцію навчальних дій;

– колективну оцінку й відкритість досягнутих результатів.

Висновки. Об'єднавши всі важливі поняття, що подаються у педагогічних і психологічних словниках, ми встановили, що групова діяльність – це суспільно-значуща діяльність вихованців і вихователя, що спрямована на вирішення певних завдань, та яка планується, організовується, виконуються, оцінюється спільно дітьми й дорослими, здійснюється розвиток колективістських демократичних основ життя, будується позитивний взаємозв'язок і взаємодія, що вимагають відповідальності від кожного учасника групи.

Таким чином, здійснивши аналіз психолого-педагогічної літератури, з'ясовано, що сутність поняття «групова діяльність» передбачає міжособистісне спілкування дітей і вихователів, вироблення навичок взаємодії та взаємодопомоги, формування свідомої дисципліни в повазі до інших, вміння врахувати норми життя, що має неабияке значення для становлення особистості дитини, виступає важливим чинником успішного розвитку психічних процесів і моральних якостей.

Список використаних джерел:

1. Войтко В.І. Психологічний словник / В. І. Войтко. – Київ : Вища школа, 1982. – 214 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко ; [гол.ред. С. Головко]. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Котов В.В. Организация на уроках коллективной деятельности учащихся / В. В. Котов. – Рязань : РГПИ, 1977. – 100 с.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – Москва : Политиздат, 1975. – 304 с.

5. Лийметс Х.Й. Групповая работа на уроке [Текст] / Х. Й. Лийметс. – Москва : Знание, 1975. – 64 с.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія : [Навч. посібник] / С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко. – Київ : МАУП, 2000. – 256 с.
7. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник / В. В. Москаленко. – Видання 2 ге, виправлене та доповнене. – Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
8. Педагогический энциклопедический словарь / [Гл. ред. Б. М. Бим-Бад ; ред. кол. : М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др.]. – Москва, 2003. – 528 с.
9. Психологический словарь / [Под ред. В. В. Давыдова, А. В. Запорожца, Б. Ф. Ломова]. – Москва : Педагогика, 1983. – 448 с.
10. Розвиток особистості дитини дошкільного віку у різних видах діяльності : [монографія] / А. М. Богуш, Н. Г. Грама, Н. І. Лучан та ін. – Одеса : видавець Букаєв В. В., 2013. – 236 с
11. Філософський енциклопедичний словник / За ред. : Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук. – Київ «Абрис», 2002. – 751 с.
12. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Харків : Прапопр, 2004. – 640 с.

УДК 377

А.В. Кордонська, О.А. Дрючило, Т.В. Асмоловська, Л.Б. Галущак, м. Могилів-Подільський, Україна
uleana0701@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. *У статті розкривається сучасний стан організації патріотичного виховання студентської молоді в навчально-виховному процесі коледжу.*

Ключові слова: *патріотизм, патріотичне виховання, патріот, національне виховання, народна педагогіка, виховна система коледжу, громадянин України.*

NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENT YOUTH

Annotation. *The article deals with the current state of patriotic education of students in the educational process of the college.*

Keywords: *patriotism, patriotic education, patriot, national education, public education, college educational system, a citizen of Ukraine.*

Постановка проблеми. Розбудова Української держави, відродження української нації потребують формування та впровадження відповідної Концепції національного виховання студентської молоді, яка має стати складовою частиною системи національного виховання громадянина України. У національному вихованні важлива роль належить державі, яка координує зусилля усіх інститутів суспільства, забезпечує єдність та пріоритет загальнодержавних і національних інтересів, дає відповідь на виклики сучасного світу. Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодої людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність.

Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення.

Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Усе це створює сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання як пріоритетної сфери соціального життя країни, підвищення його статусу та розвитку потенціалу, досягнення якісно нових результатів у духовно-моральному, патріотичному, трудовому, художньо-естетичному, екологічному вихованні підростаючого покоління.

Основним завданням навчальних закладів – так побудувати виховну діяльність, щоб сама її організація, приклади кураторів, студентське середовище виховували молодь у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності.

Аналіз попередніх досліджень. Перед незалежною Україною постала історичної ваги проблема –

© А.В. Кордонська, О.А. Дрючило, Т.В. Асмоловська, Л.Б. Галущак, 2018